

Анотація.

Богомолова К.С., Островерх О.В. Сільськогосподарська кооперація як один із шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

В статті йдеться про економічну сутність сільськогосподарської кооперації, визначення проблемних питань та розробка системи заходів щодо їх вирішення, аналіз державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні.

Ключові слова: ефективність виробництва, кооперація, конкурентоспроможність, інтеграція.

Аннотация.

Богомолова К.С., Островерх О.В. Сельскохозяйственная кооперация как один из путей повышения конкурентоспособности аграрных предприятий.

В статье идет речь об экономической сущности сельскохозяйственной кооперации, определение проблемных вопросов и разработка системы мер по их решению, анализ государственного регулирования развития сельскохозяйственной кооперации в Украине.

Ключевые слова: эффективность производства, кооперация, конкурентоспособность, интеграция.

Abstract.

Bogomolova K., Ostroverkh O. Farm cooperatives as a way of improving the competitiveness of agricultural enterprises.

The article refers to the economic nature of agricultural cooperatives, identification of problems and the development of measures to address them, analysis of state regulation of agricultural cooperatives in Ukraine.

Key words: production efficiency, cooperation, competitiveness, integration.

УДК: 631.152.008.4

**ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ**

**БУТЕНКО Т.А., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, СИРИЙ В.М., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.В. ДОКУЧАЄВА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Автоматизація моніторингу економічної безпеки підприємств є актуальною проблемою, особливо у малому і середньому бізнесі, де альтернативою корпоративним інформаційним системам є локальні

системи для розв'язання окремих економічних завдань. В плані економічної безпеки аграрний сектор має свою специфіку і вимагає відповідних функціональних систем показників і критеріїв загроз.

Не менш актуальною є проблема застосування економічних інформаційних систем у підготовці фахівців, де зазвичай обмежуються оглядами і застосуванням демоверсій. Для пересічних користувачів глобальні інформаційні системи приховують функціональні і технологічні аспекти оцінки економічної безпеки, не дозволяють модифікувати та адаптувати їх до специфіки виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем економічної безпеки підприємств присвячені роботи [1-12]. Автори визначають проблематику управління економічною безпекою як в цілому, так і за її складовими. Значна увага приділяється обґрунтуванню сутності економічної безпеки, пропонуються методи її дослідження та моделі застосування. Зазначено, що теоретична база недостатньо систематизована та структурована. Відсутнє загальноприйняте визначення поняття економічної безпеки, єдина система класифікації загроз.

Автори [5-9] вказують на доцільність комплексного підходу до оцінки економічної безпеки на основі інтегральних показників. У роботі [10] задля безпеки бізнесу рекомендують створити систему спеціальних облікових рахунків. Автори [11] пропонують локальну систему для моніторингу економічної безпеки на базі офісних електронних таблиць.

У роботах [8, 12] визначені ключові фактори, що загрожують економічній безпеці в аграрному секторі: диспаритет цін з промисловими товарами, низька конкурентоспроможність на внутрішніх і зовнішніх ринках, міграція сільського населення до міста. Зазначено, що економічну безпеку аграрного сектору обов'язково слід розглядати як складову продовольчої безпеки держави.

Формулювання цілей статті. Робота має на меті вдосконалення функціональної моделі економічної безпеки аграрних підприємств і застосування в процесі підготовки фахівців імітаційної інформаційної системи її моніторингу з активним залученням слухачів до процесу розробки, апробації та аналізу отриманих результатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безпека може бути визначена таким сталим станом економічної системи, коли вплив зовнішніх та внутрішніх загроз є мінімальним. Підвищення рівня економічної безпеки зменшує кількість факторів впливу і підвищує надійність прогнозування поведінки системи.

Базою для розробки функціональних систем економічної безпеки можуть бути комплексні підходи, які викладені в [8, 9]. В аграрній галузі функціональними складовими економічної безпеки, здебільшого, пропонують політико-правову, кадрову, фінансову, інвестиційну, технологічну та екологічну. На наш погляд, до моделі повинна обов'язково долучатись інформаційна складова, яка пов'язана з політикою інформаційної безпеки підприємства. Критерії такої безпеки можуть бути визначені співвідношенням витрат на забезпечення інформаційної безпеки і величини збитків, що можуть бути нанесені внаслідок загроз. Для оцінки ризиків інформаційної безпеки можна скористатися методами, які рекомендовані в [1].

Для поглибленого вивчення функціональних систем економічної безпеки аграрних підприємств та автоматизації їх моніторингу нами пропонується впровадження в процес підготовки фахівців імітаційної інформаційної системи на базі офісного програмного забезпечення.

Вона передбачає відкрити розподілену архітектуру з типом «файл-сервер», де база даних перебуває на файловій сервері, а СУБД і клієнтські додатки – на робочих станціях.

Серверна частина системи містить основні економічні показники підприємства. Клієнтські СУБД визначають комплексні показники, відповідний рівень економічної безпеки шляхом їх порівняння з пороговими значеннями та візуалізацію результату. Серверна база даних і клієнтські СУБД створюються у форматі офісних електронних таблиць.

На етапі проектування інформаційної системи слухачі визначають структуру реляційної бази даних. Вхідні економічні показники розподіляються по групах (виробничі, фінансові, соціальні тощо) на окремих аркушах книги або в окремих файлах. Відпрацьовується робота з первинними економічними документами (звітами, паспортами) та з інформаційними технологіями підготовки даних у середовищі офісних редакторів.

Для обробки даних на робочих станціях створюються клієнтські СУБД, у яких встановлюється мережевий зв'язок із серверними файлами баз даних. У клієнтських файлах слухачі розробляють алгоритми для визначення комплексних показників та рівня економічної безпеки підприємства (стабільний, передкризовий, кризовий, критичний). Автоматична візуалізація результату може бути здійснена інструментами перевірки даних або умовного форматування. В цій частині відпрацьовуються ефективні технології обробки даних

засобами електронних таблиць. Окремою вправою може бути створення користувальницького інтерфейсу клієнтської СУБД убудованими засобами розробника.

Для аналізу отриманих результатів, вироблення якісного управлінського рішення та підготовки звітів інформаційна система може залучати такі клієнтські додатки, як офісні редактори документів і браузері. Їх запуск і завантаження відповідних файлів здійснюється за допомогою гіперпосилань із клієнтської СУБД. Таким чином інформаційна система може застосовувати елементи аграрного консалтингу, економіко-математичного моделювання, роботи з шаблонами ділових документів.

Слід зазначити, що відкрита архітектура дозволяє опрацьовувати навчальні інформаційні системи будь-якої складності, створювати нові модулі та залучати вже існуючі, працювати як з алгоритмом системи так і з даними будь-якого її елемента.

Нами розпочата апробація запропонованої імітаційної інформаційної системи у процесі викладання дисциплін з інформаційних технологій.

Висновки. Оцінка економічної безпеки в аграрному секторі потребує урахування його специфіки і побудови відповідних функціональних систем, критеріїв і показників. До моделей повинна обов'язково долучатись інформаційна складова, яка пов'язана з політикою інформаційної безпеки підприємства.

Підготовка фахівців в частині економічної безпеки, окрім теоретичних знань, вимагає опанування інформаційними технологіями обробки даних. Запропоноване в роботі застосування навчальних інформаційних систем дозволяє імітувати виробничу задачу моніторингу економічної безпеки аграрних підприємств. Це допомагає слухачам засвоїти ефективні технологічні прийоми роботи з економічною інформацією, випробувати себе в умінні її аналізувати і приймати якісні управлінські рішення.

Література.

1. **Кавун С.В.** Економічна та інформаційна безпека підприємств у системі консолідованої інформації: [навчальний посібник] / **С.В. Кавун, А.А. Пилипенко, Д.О. Ріпка.** – Х.: Вид. ХНЕУ, 2013. – 364 с.

2. **Васильців Т.Р.** Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: [монографія] / **Т.Р. Васильців;** Національний інститут стратегічних досліджень. – Львів, 2008. – 385 с.

3. **Довбня С.Б.** Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / **С.Б. Довбня, Н.Ю. Гичова** // *Фінанси України.* – 2013. – 4. – С. 91-97.

4. **Кириченко О.А.** Деякі критерії оцінки економічної безпеки підприємства / **О.А. Кириченко** // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 23. – С. 22-24.

5. **Кавун С.В.** Концептуальна модель системи економічної безпеки підприємства / **С.В. Кавун** // Науковий журнал «Економіка розвитку». – Х. : ХНЕУ. – 2013. – 3 (43). – С. 97-101.

6. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: [монографія] / **Гець В.М. Кизим М.О. Клебанова Т.З. Черняк О.І.** та ін; під ред. **Гейця В.М.** – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2006. – 240 с.

7. **Судакова О.В.** Формування системи управління економічною безпекою підприємництва / **О.І. Судакова** // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. навч. праць. – Вип. 231: в 9 т. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2012. – Т. 8. – С. 165-171.

8. **Білошкурська Н.В.** Комплексні моделі оцінки економічної безпеки підприємств / **Н.В. Білошкурська** // Системи обробки інформації. – 2012. – Вип. 4(2). – С. 9-11.

9. **Варталян В.М.** Модель і метод діагностування рівня економічної безпеки машинобудівного підприємства в умовах параметричної невизначеності / **В.М. Варталян, О.М. Скачков, Д.С. Ревенко** // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: зб. наук. пр. – Вип. 741. – Львів, 2012. – С. 262-265.

10. **Rahim S.** (2016). Place of Accounting in Providing Economic Safety to the Enterprises (Company). J Account Mark 5: 185. doi:10.4172/2168-9601.1000185.

11. **Зеленина А.И.** Информационная модель обеспечения экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / **А.И. Зеленина, С.И. Федькушова** // Экономика и менеджмент инновационных технологий. – 2014. – № 12. Режим доступа: <http://ekonomika.snauka.ru/2014/12/6288> (дата обращения: 19.11.2016).

12. **Базилевич В.М.** Економічна безпека в АПК та її загрози: сутність та форми прояву / **В.М. Базилевич** // Науковий вісник херсонського державного університету. серія «Економічні науки». – Херсон : ХДУ, 2014 – № 8. – С. 73-77.

References.

1. **Kavun S.V., Pylypenko A.A., and Ripka D.O.** (2013). *Ekonomichna ta informatsiynna bezpeka predpryyatyy u systeme konsolidovanoj ynformatsyy* [Economic and information security of enterprises in the system of consolidated information]. Kharkiv: Vyd. KHNEU, p. 364 [in Ukrainian].

2. **Vasylytsiv T.R.** *Ekonomichna bezpeka pidpryyemnytstva Ukrayiny: stratehiya ta mekhanizmy zmitsnennya: monografiya* [Economic security of enterprise: strategy and mechanisms for strengthening]. Lvov, p. 385 [in Ukrainian].

3. **Dovbnya S.B., and Hichova N.Yu.** (2013). Diahnostyka urovnya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [Diagnostics of level of economic safety of enterprise]. *Finansy Ukrainy – Finance Of Ukraine*, No 4, pp. 91–97 [in Ukrainian].

4. **Kyrychenko O.A.** Deyaki Kryteriyi otsinky ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [Diagnostics of level of economic safety of enterprise]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investment: practice and experience*, No 23, pp. 22–24 [in Ukrainian].

5. **Kavun S.V.** (2013). Kontseptual'na model' systemy ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [Conceptual model of the system of economic security of enterprise]. *Naukovyy zhurnal «Ekonomika rozvytku» – Scientific journal «Economics of development»*, Kharkiv: KHNEU, No 3 (43), pp. 97–101 [in Ukrainian].

6. **Heyets' V.M., Kyzym M.O., Klebanova T.Z., and Chernyak O.I.** et al. (2006). Modelyuvannya ekonomichnoyi bezpeky: derzhava, rebion, pidpryyemstvo [Simulation of economic security: state, region, enterprise]. **V.M. Heyts** (Ed.). Kharkiv. VD «INZHEK», p. 240 [in Ukrainian].

7. **Sudakova O.V.** (2012). Formuvannya systemy upravlinnya Ekonomichnoyu bezpeky pidpryyemnytstva [Formation of system of economic security management of enterprise]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky: zb. navch. prats' – Economy: problems of theory and practice: collection of scientific works*, Issue. 231. – Dnipropetrovs'k: DNU, Vol. 8, pp. 165–171 [in Ukrainian].

8. **Biloshkurs'ka N.V.** (2012). Kompleksni modeli otsinky ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv [An integrated model for assessment of economic security of enterprises]. *Systemy obrobky ynformatsyy – System of information processing*, Issue 4 (2), pp. 9–11 [in Ukrainian].

9. **Vartanyan V.M., Skachkov O.M., and Revenko D.S.** (2012). Model' y metod diahnostuvannya urovnya ekonomichnoyi bezpeky mashynobudivnoho pidpryyemstva v uslovnyakh parametrichnoyi nevznachenosti [Model and method of diagnosis of the level of economic security of machine building enterprises in the conditions of parametric uncertainty]. *Visnyk natsional'noho universytetu «L'vivska politekhnika»: zb. nauk. pr – Herald of National University "Lviv Polytechnic": collection of scientific papers*, Issue 741, L'viv, pp. 262–265 [in Ukrainian].

10. **Rahim S.** (2016). Place of Accounting in Providing Economic Safety to the Enterprises (Company). *J Account Mark* 5: 185. doi:10.4172/2168-9601.1000185.

11. **Zelenina L.I., and Fed'kushova S.I.** (2014). Informatsiyana model' zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [The information model ensure the economic security of the enterprise]. *Ekonomika i menedzhment innovatsiynykh tekhnolohiy – Economics and management of innovation technologies*, No 12 Retrieved from <http://ekonomika.snauka.ru/2014/12/6288> (data zvernennya: 19.11.2016) [in Russian].

12. **Bazylevych V.M.** (2014). Ekonomichna bezpeka v APK ta ee zahrozy: sutnist' ta formy proyavyty [Economic security in the agricultural sector and its threats: the nature and forms of manifestation]. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnogo universytetu: seriya «Ekonomichni nauky» – Scientific Bulletin of Kherson state University. series «Economics»*, Kherson: KHDU, No 8, pp. 73–77 [in Ukrainian].

Анотація.

Бутенко Т.А., Сирій В.М. Інформаційна система моніторингу економічної безпеки в аграрному секторі.

Мета роботи полягає у застосуванні в навчальному процесі імітаційної інформаційної системи моніторингу економічної безпеки підприємств аграрного сектору. Визначена структура функціональних систем безпеки та інформаційні технології для обробки даних. Запропонована відкрита розподілена архітектура інформаційної системи типу "файл-сервер". Обговорюються навчальні й методичні аспекти розв'язання задачі на етапах проектування, створення, апробації системи та аналізу отриманих результатів. Показана практична значущість і перспективи застосування таких систем для підготовки фахівців аграрного сектору.

Ключові слова: економічна безпека, аграрний сектор, інформаційні технології, інформаційна система, аграрний консалтинг, навчальний процес.

Аннотация.

Бутенко Т.А., Сырий В.Н. Информационная система мониторинга экономической безопасности в аграрном секторе.

Цель работы состоит в применении в учебном процессе имитационной информационной системы мониторинга экономической безопасности предприятий аграрного сектора. Определена структура функциональных систем безопасности и информационные технологии для обработки данных. Предложена открытая распределенная архитектура информационной системы типа "файл-сервер". Обсуждаются учебные и методические аспекты решения задачи на этапах проектирования, создания, апробации системы и анализа полученных результатов. Показана практическая значимость и перспективы применения таких систем для подготовки специалистов аграрного сектора.

Ключевые слова: экономическая безопасность, аграрный сектор, информационные технологии, информационная система, аграрный консалтинг, учебный процесс.

Abstract.

Butenko T.A, Syry V.N. Information system for monitoring economic security in the agricultural sector.

The aim of the work is to apply in the educational process an imitative information system for monitoring the economic security of enterprises in the agricultural sector. The structure of functional safety systems and information technologies for data processing is defined. An open distributed architecture of a file-server type information system is proposed. The training and methodological aspects of solving the problem are discussed at the design, development, approbation and analysis stages of the results obtained. The practical significance and prospects of using such systems for training specialists in the agricultural sector are shown.

Key words: economic security, agrarian sector, information technologies, information system, agrarian consulting, educational process.